

EVLİ KADIN VE ERKEKLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİYLE İLGİLİ ALGILARININ AİLE İŞLEVLERİNE YANSIMASI* REFLECTION OF GENDER PERCEPTION OF MARRIED MEN AND WOMEN TO FAMILY FUNCTIONS

Fulya AKGÜL GÖK**
Sunay İL***

Öz

Bu çalışmada, Ankara ili Çankaya merkez ilçesinin İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Ahmet Vefik Paşa İlkokulu ve Ortaokulundaki 1. Sınıftan 8. Sınıfa kadar olan öğrencilerin ebeveynlerine ulaşılmıştır. Bu doğrultuda evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin düşüncelerinin ve bu konuda yaşadıkları güçlüklerin kendi algılamaları doğrultusunda belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma genel tarama modeli ile gerçekleştirilmiş ve bu doğrultuda 1. Sınıftan 8. Sınıfa kadar olan öğrenciler ve öğretmenler vasıtasıyla ailelerin ev adreslerine ulaşılmış ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan toplam 371 evli kadın ve erkeğe ulaşılmıştır.

Görüşmelerde, evli kadın ve erkeklere araştırmacı tarafından hazırlanmış olan görüşme formu ve Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) uygulanmıştır.

Araştırmadan elde edilen önemli sonuçlar şunlardır: Evli kadın ve erkeklerin sosyo-demografik ve aile özellikleri büyük oranda aile işlevlerini etkilemektedir. Kök ailelerinde yerine getirilen toplumsal cinsiyet rolleriyle karşılaştırıldığında kendi ailelerindeki durumun daha olumlu olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından her üç durumun (kök ailedeki, ideal gördükleri ve kendi ailelerindeki) sonuçları değerlendirildiğinde özellikle ev içi rollerin diğer rollere göre daha fazla direnç gösterdiği görülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin çatışma durumları incelendiğinde, kendi ailelerinde yerine getirilen rollerle ideal olarak gördükleri durum arasında olumsuz yönde bir çatışma durumunun ortaya çıktığı görülmektedir. Genel olarak aile işlevlerindeki duruma ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde ise davranış kontrolü ve gereken ilgiyi gösterme alt ölçeklerindeki sağlıksızlık eğiliminin fazla olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı, Toplumsal Cinsiyet Roller, Aile İşlevleri, Sosyal Rol Kuramı, Sosyal Hizmet.

Abstract

In this study, the parents of students in Ahmet Vefik Paşa Elementary School, from 1st to 8th grade, in Çankaya district of Ankara were reached. It was aimed to define the gender perception and related difficulties of married males and females in their point of view.

The research was defined in general screening model and the students of 1st grade to 8th grade in Ahmet Vefik Paşa Elementary School were contacted. The address of families were obtained from both students and teachers, and study was carried out with the 371 volunteered married men and women among the contacted parents.

In the interviews, the married volunteers were interviewed according to the interview form prepared by the researcher and Family Assessment Scale (FAS).

Significant results of the study are as follows: Socio-demographic and family features of married men and women mostly affect the family functions. It is seen that the current situation in their own family is more positive compared to root families. When the results of each situation (root family, own family, ideal family) were evaluated according to gender; it was observed that in-house roles resisted more than other roles.

Keywords: Gender Point of View, Gender Roles, Family Functions, Social Role Theory, Social Work.

1.GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet bakış açısı, aile içindeki rol paylaşımı, kök aileden bireylere aktarılan birtakım düşünce, davranış, tutum ve ailenin sosyo-demografik özellikleri aile hayatını büyük oranda etkileyen bir niteliğe sahiptir. Birtakım nedenlerle aile hayatının olumsuz yönde etkilenmesi ve dolayısıyla aile işlevlerindeki sağlıksızlık eğiliminin artması sosyal hizmetin en temel konularından birini oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet ve bu doğrultuda aile hayatında yaşanan güçlükler, özellikle Türkiye gibi toplumsal

* Bu çalışma "Evli Kadın Ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlgili Algılarının Aile İşlevlerine Yansımaları" isimli yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

** Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, fullyagok@gmail.com

*** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, suil@hacettepe.edu.tr

cinsiyet bakış açısının baskın olduğu ülkelerde önemli bir sorun olarak devam etmektedir. Toplum yapısında meydana gelen değişimler, kadının eğitim düzeyinin yükselmesi, gelir getiren bir işte çalışmaya başlaması, bireylerin en uzun yaşadıkları yerin il olması sonucunda il değerlerini benimsemeleri, toplumsal cinsiyet konularında geçmişten getirdikleri birtakım alışkanlıkların, düşüncelerin, tutumların ve inanışların değişen değerlerle çatışması, aile hayatında çeşitli sorunların yaşanmasına ve aile işlevlerinin de olumsuz yönde etkilenmesine neden olabilmektedir. Sosyo-demografik özellikler ve aile özellikleri de toplumsal cinsiyet bakış açısının şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle bireylerin etkileşim içinde buldukları çevre, eğitim düzeyleri, ailede her iki eşin de çalışma ve gelir durumu da toplumsal cinsiyet bakış açısının şekillenmesini sağlayan etkenlerdir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet bakış açısının baskın olduğu, ailede rol paylaşımının istenilen düzeyde olmadığı, eşlerin bu konuda tatminsizlik yaşadığı ve sosyo-demografik açıdan dezavantajlı olan bireylerin aile hayatları ve bu bağlamda aile işlevleri de olumsuz etkilenmektedir.

Bu çalışmada, evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının ve ailenin sosyo-demografik özelliklerinin aile işlevlerine ne şekilde yansıtıldığı konuları üzerinde durulmuştur.

1.1.Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Aile içinde kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarını ve bunun aile işlevlerine nasıl yansıdığını anlayabilmek için öncelikle cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarını tanımlamak gerekmektedir. Cinsiyet, kadın ve erkek olmanın biyolojik yönünü ifade ederek, kadın ve erkeği ayırmaktadır (Alle-Corliss ve Alle-Corliss, 1999). Bu ayrım ise doğurganlık, cinsel uzuvlar ve üreme gibi biyolojik farklılıklardan kaynaklanmaktadır (Suğur, 2006). Toplumsal cinsiyet ise, kadın ve erkeğe kültür ve bununla bağlantılı olarak toplumun attığı roller, beklentiler ve davranışlardır. Toplumsal cinsiyet, genellikle bireyin biyolojik yapısı ile ilişkili bulunan psikolojik özellikleri de içermektedir (Dökmen, 2010). Oakley (2015)'e göre, cinsiyet biyolojik olarak kadın-erkek ayrımını ifade ederken, toplumsal cinsiyet kadın ve erkek arasındaki farklılıkların toplumsal hayatta kurulmuş yönlerine dikkat çekmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel bir özellik olmasının yanı sıra evrensel bir nitelik de taşımaktadır. Dolayısıyla her toplum kadına ve erkeğe farklı yaşam şekli belirlemektedir. Bu doğrultuda kadına ve erkeğe farklı dünyalar oluşturulmakta ve her iki cinsiyet de bu farklı dünyalarda birtakım tutum, davranış ve değerlere sahip olmaktadır. Tüm bunlar farklı cinsler arasındaki ilişkiyi ve temelde ailede eşler arasındaki iletişimi etkilemektedir.

1.2.Ailenin İşlevleri

Ailedeki bireylerin her biri farklı özelliklere, rol beklentilerine ve farklı yeteneklere sahiptir. Ailede her üyenin üstlendiği roller vardır. Aile üyelerinin toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili algılamaları ve birbirlerinden beklentileri aile işlevlerine yansımaktadır.

Bireyin yaşamdan doyum sağlaması, işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirmesi ve yaşadığı topluma uygun kişi olarak yetişmesi öncelikle aile çevresinde sağlanır (İşmen, 2004). Bireylerin kök ailelerinden gördükleri ve getirdikleri alışkanlıklar, inançlar, görüşler önemli ölçüde kendi kuracakları ailelere de yansımaktadır. Bulut (1993)'a göre bireylerin sağlıklı olmaları, yaşadıkları ailenin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirmesi ile mümkündür. Yıldız (2011: 213)'a göre, aile dengeli bir biçimde üyeleriyle uyum içinde işlerliğini sürdürdüğünde, ailenin kendisinden beklenen işlevleri yerine getirdiği düşünülebilir. Bireylerin aile hayatından sağladıkları doyum, ailedeki işlevlerin yerine getirildiğinin bir göstergesidir. Ronnau ve Poertner (1993) aile işlevlerini bir bütün olarak ailenin devamının sağlanması amacıyla her bir üye için karşılanması gereken ihtiyaçlar olarak tanımlamıştır.

Aileler içinde buldukları toplumun gelişmişlik düzeylerine göre yapı ve işlevleri bakımından farklılık gösterirler. Ancak genel olarak aile işlevleri ele alındığında, aile işlevlerinin fiziksel, biyolojik, duygusal, ekonomik ve sosyal boyutlardaki işlevler olduğu söylenebilir (Sanay'dan aktaran İşmen, 2004).

Eşlerin algıladıkları toplumsal cinsiyet rollerinin, üstlendikleri fakat benimsemedikleri rollerle çatışması aile işlevlerine de olumsuz şekilde yansımaktadır. Dolayısıyla aile içerisinde kimin hangi rolü üstlendiğinin belirli olmaması, rol sınırlarının net olarak çizilmemesi, öğrenilmiş ve yüklenilmiş roller arasındaki çatışma ailenin işlevselliğine etki etmektedir.

1.3.Sosyal Rol Kuramı

Eagly tarafından ortaya atılan 'sosyal rol kuramı' biyolojik kuramların aksine davranışın, bireyin içinde yaşadığı kültür ya da toplumun ona sunduğu sosyal rollerle şekilleneceğini ileri sürer. Sosyal rol kuramına göre, kadın ve erkeğe toplum içinde farklı konumlar verilmiştir ve hiyerarşik yapı içerisinde erkekler daha yüksek konumlu rollere sahiptirler. Bu farklılık kadın ve erkek için ve dolayısıyla her iki cinsiyetin kendisinden ve diğer cinsiyetten bekledikleri davranış ve özellikleri de etkilemektedir. Böylece

belirlenen sosyal rolleri farklı olduğu için kadın ve erkek arasında farklılıklar oluşmaktadır (Sayın, 2007). Connell (1998: 79)'e göre sosyal rol kuramı, bireylerin belirli toplumsal ilişkilere yerleştirilmesini betimlemek üzere onlara basit bir çerçeve sunar. Buna göre kadınlar ve erkekler sosyalleşme sürecinde belli birtakım rolleri öğrenirler ve bu roller yeniden üretilerek kuşaktan kuşağa aktarılır.

Rol, belirli statü ya da toplumsal konumlara atfedilen ve toplumsal beklentileri ortaya koyan davranışlar bütünüdür (Marshall, 1999: 624). Sosyal roller, sosyal çevre ile psikolojik süreçler arasında bir köprü görevi yapmaktadır (Payne, 2014).

Stuckert'e (1973) göre, erkek veya kadına kültürel olarak atfedilmiş roller, eşlerin birbirlerinden beklentilerinin karmaşık bir örneğini taşır. Eğer eşlerin birbirlerinden rol beklentileri benzerse, iletişim daha kolay olur ve eşlerin her ikisi de evlilikten doyum alır. Eğer eşlerin birbirlerinden beklentileri ve eşlerin algıladıkları roller farklı ise evlilikten aldıkları doyum azalmaktadır (James ve Wilson, 2002).

Bütün toplumlar kadın ve erkekte birtakım davranışları yerine getirmesini bekler. Dünyaya gelecek her çocuğa kadın ve erkek için belirlenen bir rol paketi sunulur. Erkekler ve kadınlar aynı toplumun ayrı kulvarlarında yer alırlar. Geleneksel evliliklerde kadın ve erkeğin rolü belirlenmiştir. Kadının rolü ailenin beslenmesini sağlamak, duygusal ihtiyaçları karşılamak ve çocuk yetiştirmek iken; erkeğin rolü para kazanma ve evi geçindirmedir (Geçtan, 1982). Sosyal rol kuramının bazı temel kavramları bulunmaktadır. Bunlar rol çatışması, rol belirsizliği, rol bütünleşmesi ve rol seti kavramlarıdır. Bu çalışmada ise daha çok rol çatışması kavramı üzerinde durulmaktadır.

Baltaş ve Baltas (2000)'a göre rol çatışması, bir bireyden, birbirleriyle uyumlu olmayan veya çatışan iki ya da daha fazla rolü yerine getirmesinin istenmesi ve kaynakların yetersiz olması sonucunda ortaya çıkan bir durumdur.

Rol çatışmasının birden çok nedeni bulunmaktadır. Kişinin rol ve statüsündeki değişimler, bir role ilişkin beklentilerin birbiriyle çelişkili olması, kişilerin özellikleri ve yetenekleriyle rol gereklilerinin uyumsuzluğu ve kişinin sergilediği rolü benimsememiş olması rol çatışmasına neden olabilmektedir (Erdoğan, 1994).

Toplumsal cinsiyet rolleri açısından aileye bakıldığında, geleneksel cinsiyet rollerine göre davranan erkekler, ev işleri, yemek yapma ve çocuk bakımı gibi rollerin sorumluluğunun kadına ait olduğunu düşündüğü için bu rolleri üstlenmeyi reddedebilmektedirler. Buna rağmen toplumsal yapının değişmesi, kadının çalışma hayatına girmesi ve sosyal ilişkilerinde farklı düşüncedeki kişilerle iletişim kurmasından kaynaklı olarak düşüncelerinin değişmesi, erkeklerin de ev içi işlerde bazı sorumluluklar üstlenmesini beraberinde getirmiştir. Bu durumda algıladıkları rollerin tersi rolleri üstlenmek durumunda kalan erkekler ev içi işlerde de sorumluluk alabilmektedir. Benzer şekilde kadınlar için de bu durum söz konusudur. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları geleneksel olan kadınlar da, ev dışında kurduğu sosyal ilişkiler ve ev dışında gelir getiren bir işte çalışma sonucunda algıladıkları rollerden farklı birden çok rol üstlendiklerinden rol çatışması yaşayabilirler. Söz edilen tüm bu çatışma durumları, aile işlevlerine yansımaktadır. Aile işlevlerinin bu rol çatışmalarından dolayı bozulduğu ve sağlıksızlaştığı durumlarda ise, bu ailelerin destek almaları gerekmektedir. Bu noktada sosyal hizmet müdahalelerine olan gereksinim ortaya çıkmaktadır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada, çalışma kapsamına giren evli kadın ve erkeklerin aile işlevlerini etkileyen özellikleri ve yaşadıkları çatışma durumları var olduğu biçimiyle belirlenmeye çalışılmıştır. Evli kadın ve erkeklerin aile işlevlerini etkileyen özellikleri, aile içinde üstlendikleri rollerle bağlantılı olarak yaşadıkları rol çatışması (bağımsız değişken) ve bunun aile işlevleri (bağımlı değişken) ile ilişkisine bakılmıştır.

2.1. Çalışma Evreni

Araştırmanın çalışma evrenini, Ankara'da yasal bir evlilik bağı ile birlikte yaşayan ve kök ailesiyle birlikte yaşamayan (çekirdek aileler) kadın ve erkekler oluşturmaktadır. Bu ailelerden çocukları yalnızca 6-12 yaş aralığında olanlar bu çalışma kapsamına alınmıştır. Bu aileler aile yaşam döngüsünün 2. Döngüsü olan "küçük çocuklu ailelere" karşılık gelmektedir. 6-12 yaş aralığı, Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı'nda somut işlemler dönemine, Erikson'un Psiko-sosyal Gelişim Kuramı'nda aşıklık duygusuna karşı çalışkanlığa ve Freud'un Psikanalitik Kuramı'nda ise gizil döneme karşılık gelmektedir. Çocukların bu yaş 57 aralığında seçilmesinin nedeni ise, ergenlik dönemi gibi kendi içinde birçok sorunu barındıran fırtınalı bir dönemin aile işlevlerine etkisinin kontrol altında tutulmak istenmesidir. Bu doğrultuda Ahmet Vefik Paşa İlkokulu ve Ortaokulu seçilmiştir. Bunun ilk nedeni, ailelerin sorunlarının çözülmesinde önemli bir yere sahip olan Ankara Aile Danışma Merkezi ile aynı mahallede olan tek okul olmasıdır. Böylelikle Aile Danışma Merkezi'nin ücretsiz hizmetlerinden yararlanan ve yararlanmayan ailelere aynı anda ulaşabilme

kolaylığı sağlanacağı düşünülmüştür. Buna göre okul müdüründen birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar olan öğrencilerin toplam sayısına ulaşılmıştır. Araştırmanın örneklemini 6-12 yaş arası çocuğu olan ve çekirdek aile yapısına sahip evli kadın ve erkekler oluşturduğu için, sınıflar arası fark ortaya çıkarılmamıştır. Ayrıca her sınıfı ayrı ayrı temsil etme kaygısı güdülmemiştir (Birinci sınıf-sekizinci sınıf arasındaki tüm sınıflar). Bundan dolayı basit tesadüfi örnekleme yoluyla öğrenciler seçilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, araştırmacının kendisi tarafından hazırlanan görüşme formu ve Işıl Bulut tarafından 1990 yılında Türkçe'ye uyarlanan McMaster Aile Değerlendirme Ölçeği ile toplanmıştır. Görüşme formunda katılımcıların sosyo-demografik bilgilerine, aile özelliklerine, kök ailelerine, aile içinde kendilerinin ve eşlerinin üstlendikleri rollere ve bu rollere ilişkin düşüncelerine yönelik sorular yer almaktadır. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) Amerika Birleşik Devletleri'nde Brown Üniversitesi ve Butler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirilmiştir. Aile Değerlendirme Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Bulut (1993) tarafından yapılmış ve Türkçe'ye kazandırılmıştır. Aile Değerlendirme Ölçeği, daha önce geliştirilmiş olan McMaster Aile İşlevleri Modelinin klinik olarak aileler üzerinde uygulanmasıyla elde edilmiştir. Bu ölçek ailenin yapısal ve örgütsel özelliğini ve aile üyeleri arasındaki etkileşimi, 'sağlıklı' ve 'sağlıksız' olarak ayırt edilebilecek şekilde tanımlamıştır. ADÖ, yedi alt ölçek (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel fonksiyonlar) ve 60 sorudan oluşmaktadır. Bunlardan altı tanesi McMaster Aile İşlevleri Modelinde (MMFF) ele alınan alt ölçeklerdir ve her biri aile işlevlerindeki sorun alanlarını tek tek ele almaktadır. Yedinci alt ölçek ise ADÖ'de eklenmiş olup, ailenin sağlıklı olup olmadığını genel olarak değerlendirmektedir.

Araştırmada kullanılan görüşme formu ise evli kadın ve erkeklerin sosyo-demografik özellikleri, aile özellikleri, toplumsal cinsiyet rolleri (kendi ailelerinde var olan, kök ailelerinde olan ve ideal olarak gördükleri) ve toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili düşünceleri ile ilgili soruları içeren dört bölümden oluşmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin soruları içeren bölüm ise evli kadın ve erkeklerle yapılan ön denemeler sonucunda ailelerin görüşleri alınarak oluşturulmuştur. Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerini içeren kitap, tez ve makaleler okunarak ve yine ön deneme yapılan ailelerin fikirleri alınarak kendi ailelerinde var olan roller, kök ailelerinde olan roller ve ideal olarak gördükleri toplumsal cinsiyet rolleri başlıkları altında toplumsal cinsiyet rollerini içeren 22 soru hazırlanmıştır.

Toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili hazırlanan görüşme formunda toplamda 66 soru bulunmaktadır. Bu rollerin aile içinde kimler tarafından yerine getirildiğiyle ilgili olarak, "erkek" "kadın" ve "her ikisi" seçenekleri bulunmaktadır. Araştırmaya katılan evli kadın ve erkekler bu seçeneklerden yalnızca bir tanesini işaretlemişlerdir. Tek tek üstlenilen roller geleneksel roller olarak düşünüldüğünden, bu seçeneklerden "erkek" ve "kadın" seçeneğini işaretleyenlere 1 puan verilmiştir. "Her ikisi" seçeneğini işaretleyenlere ise 2 puan verilmiştir. Her ikisi seçeneğini işaretleyenlere 2 puan verilmesinin nedeni, toplumsal cinsiyet rollerinin paylaşımında "her ikisi" seçeneğini işaretleyenlerin daha olumlu bir durum olarak görülmesidir. Çünkü "her ikisi" seçeneği bu rollerin aile içinde ortak yapıldığının bir göstergesi olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla "her ikisi" seçeneğini işaretleyenler toplamda 44 puan ve yalnızca "kadın" veya "erkek" seçeneğini işaretleyenler toplamda 22 puan almışlardır. Dolayısıyla olumlu bulunan rollerin toplam puanı 44 puan olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda katılımcılardan şu andaki durumlarını düşünerek, kendi kök ailelerinde yaşanan durumu düşünerek ve ideal olarak gördükleri durumu düşünerek sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Her üç durum için toplam puanlar elde edilmiştir. Bu bağlamda evli kadın ve erkeklerin kendi ailelerinde var olan durum ile kök ailelerindeki durum ve kendi ailelerinde var olan durum ile ideal olarak gördükleri durum arasında farklılıklar olması, bu çalışma kapsamında çatışma durumu olarak ele alınmıştır. "Her ikisi" seçeneğini işaretleyenlerin toplam puanları alınmıştır ve kendi ailelerinde var olan roller ile kök ailede var olan roller; aynı şekilde kendi ailelerinde var olan roller ile ideal olarak görülen rollerdeki puanların farkı alınarak çatışma durumu ve çatışma durumunun düzeyi belirlenmiştir. Bu bağlamda kendi ailelerinde var olan roller ile kök ailedeki roller ve kendi ailelerinde var olan roller ile ideal olarak görülen toplumsal cinsiyet rollerindeki farkın (-) olması olumsuz bir durum; aradaki farkın (+) olması ise olumlu bir durum olarak görülmüştür.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamına giren kadın ve erkekleri tanıttıcı bulgulara, evli kadın ve erkeklerin aile değerlendirme ölçeğinden (adö) aldıkları puanlara, evli kadın ve erkeklerin kendi ailelerinde var olan, kök ailede olan toplumsal cinsiyet rolleriyle ADÖ arasındaki ilişkiye, evli kadın ve erkeklerin kendi ailelerinde var olan toplumsal cinsiyet rolleriyle ADÖ arasındaki ilişkiye, ideal olarak görülen toplumsal cinsiyet rolleri ile ADÖ arasındaki ilişkiye ve evli kadın ve erkeklerin kendi ailelerinde var olan ve kök

ailelerinde olan toplumsal cinsiyet rollerindeki çatışma ile ADÖ arasındaki ilişkiye dair bulgulara yer verilmektedir.

3.1.Evli Kadın ve Erkeklerle İlişkin Tanıtıcı Bulgular

Çalışmaya katılan 371 evli kadın ve erkeğin cinsiyet dağılımlarına bakıldığında 201'inin (%54,2) kadın, 170'inin (%45,8) ise erkek olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, katılımcıların çoğunun kadın olması olağan bir durum olarak görülebilir. Bu bulgu toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili belli konularda kadınların biraz daha sıkıntı yaşadıklarını gösterebilir. Yapılan görüşmelerde özellikle kadın katılımcıların sorulara daha ayrıntılı yanıtlar vermeleri ve birçoğunun görüşmelerin sonunda içlerini dökerek rahatladıklarını ifade etmeleri de bu bulguyu desteklemektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%74,7) 31-40 yaşları arasında olduğunu ifade etmiştir. 20-30 yaş arasındaki evli kadın ve erkekler yalnızca %4,6'yı, 41-50 yaş arasındakiler ise %20,8'i oluşturmaktadır. Bu yüzdelerle bakıldığında, katılımcıların çoğunluğunun genç yetişkinlik döneminde olduğu görülmektedir. Katılımcıların hepsinin 6-12 yaş arası çocuğu olan bireyler olduğu düşünüldüğünde, özellikle 20-30 yaş arasındaki kadın ve erkeklerin oldukça erken evlilik yapmış oldukları görülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların yaşlarının, evlilik ilişkilerine ve aile işlevlerine yansiyebileceği düşünülmektedir. Bu konuya ilişkin bulgulara çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yer verilmektedir.

Çizelge 1: Evli Kadın ve Erkeklerle İlişkin Tanıtıcı Bulgular

Cinsiyet	Sayı	%
Kadın	201	54,2
Erkek	170	45,8

Yaş	Sayı	%
20-30	17	4,6
31-40	277	74,7
41-50	77	20,8

Doğum Yeri	Sayı	%
İl	217	58,5
İlçe	75	20,2
Köy	79	21,3

Eğitim Durumu	Kadının Eğitim Durumu		Erkeğin Eğitim Durumu	
	Sayı	%	Sayı	%
Sadece Okur-yazar	2	1	-	-
İlkokul	29	14,4	20	11,8
Ortaokul	16	8	12	7,1
Lise	52	25,9	36	21,2
Üniversite	85	42,3	81	47,6
Yüksek Lisans	16	8	15	8,8
Doktora	1	0,4	6	3,5

Gelir Durumu	Sayı	%
500-1000	46	12,4
1001-2000	28	7,5
2001-3000	113	30,5
3001-4000	93	25,1
4001-5000	59	15,9
5000 üstü	32	8,6

Çalışmaya katılan evli kadın ve erkeklerin doğdukları yere göre dağılımlarına bakıldığında, yarısından biraz fazlasının (%58,5) illerde, %21,3'ünün köylerde ve %20,2'sinin ise ilçelerde doğmuş olduğu görülmektedir. Bu bulgu evli kadın ve erkeklerin kök ailelerinin de büyük bir kısmının ilde yaşadıkları veya yaşamış oldukları sonucunu da düşündürmektedir.

Katılımcıların eğitim durumlarına genel olarak bakıldığında üniversite mezunu olan erkeklerin oranının kadınların oranına kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte üniversite mezunu olan kadınların oranının yüksek olması da dikkat çekicidir. Araştırmanın Çankaya İlçesi'nde yapılmış olmasından dolayı kadın ve erkeklerin eğitim durumlarının çoğunlukla orta ve üst düzeyde oldukları söylenebilir. Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin büyük oranda ilde okumuş oldukları düşünüldüğünde, bu bireylerin daha çok il değerlerini benimsemiş oldukları, daha çok sosyal etkileşimlerde buldukları, farklı bakış açısından insanlarla iletişime girdikleri, bundan dolayı da toplumsal cinsiyet bakış açılarının çok katı olmadığı söylenebilir.

Eğitim düzeyinin artmasıyla bireylerin toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili geleneksel yargılarının değişmeye başladığı düşünülebilir. Nitekim Ersoy'un 2009 yılında yaptığı araştırmasında eğitim seviyesi

arttığında her iki cinsiyet grubunda da geleneklere bağlılık açısından bir değişim yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır (Ersoy, 2009).

Çalışmaya katılan evli kadın ve erkeklerin aylık toplam gelirlerine bakıldığında, alt sınırın 600 TL, üst sınırın 5700 TL ve ortalama gelir düzeyinin ise 3080 TL olduğu görülmektedir.

3.2.Evli Kadın ve Erkeklerin Aile Değerlendirme Ölçeğinden (ADÖ) Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgular

Genel olarak ailelerin Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) puanları incelendiğinde, Gereken İlgiiyi Gösterme ve Davranış Kontrolü alt işlevlerinde 2 ve üzerindeki puana sahip ailelerin oranları sırasıyla %82,5 ve %60,1 gibi önemli bir oranda bulunmuştur. Gereken İlgiiyi Gösterme için ortalama puan 2,21, Davranış Kontrolü için 2,03'tür.

Gereken İlgiiyi Gösterme alt ölçeğindeki sağlıksızlık eğilimi şu şekilde açıklanabilir: Gereken İlgiiyi Gösterme, aile üyelerinin birbirlerine karşı gösterdikleri ilgi, sevgi ve bakımı içerir (Bulut, 1990, s. 8). Genel olarak Türk toplumunun, erkekleri "sert ve güçlü" bireyler olarak tanımlaması erkeklerin hissettikleri ilgi ve sevgiyi tam olarak karşı tarafa yansıtamamalarına neden olabilmektedir. Benzer şekilde kadınların da gösterdikleri sevgi ve ilginin de aşırılık olarak görülmesi mümkündür. Bu durumun aile ilişkilerini olumsuz yönde etkilediği düşünülebilir.

Çizelge 2: Evli Kadın ve Erkeklerin Problem Çözme Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Göre Dağılımları

	Sağlıklı Sayı	Sağlıklı Yüzde	Sağlıksız Sayı	Sağlıksız Yüzde	Ortalama	Standart sapma	Min.	Max.
PRÇ	235	63,3	136	36,7	1,73	0,56	1	4
İLET	280	75,5	91	24,5	1,67	0,51	1	4
ROL	223	60,1	148	39,9	1,91	0,39	1	3,45
DTV	278	74,9	93	25,1	1,61	0,54	1	4
GİG	65	17,5	306	82,5	2,21	0,32	1,29	3,43
DK	148	39,9	223	60,1	2,03	0,33	1,33	3,22
GF	301	81,1	70	18,9	1,55	0,49	1	4

Davranış Kontrolü alt ölçeğindeki sağlıksızlık durumu ise şu şekilde ifade edilebilir: Bulut (1990) Davranış Kontrolünü "ailenin, üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimi" olarak tanımlamaktadır. Bireyler çoğunlukla içinde buldukları toplumun değer ve normlarına ayak uydurmak durumunda kalmaktadırlar. Türk toplum yapısının toplumsal cinsiyet bakış açısı doğrultusunda bireyi ve aileyi etkilediği düşünüldüğünde, aile içinde davranış kontrolü bakımından "aşırıya kaçma" durumunun olabileceğinden söz edilebilir. Ailede kurallara aşırı bağlı olma, rollerde, tutum ve düşüncelerde esnek olmama veya aksine kuralsızlık gibi durumlar söz konusu olduğunda, bu durum aile işlevlerini olumsuz yönde etkileyebilir ve ailede sağlıksızlık durumu söz konusu olabilir.

Geleneksel Türk toplumunda erkek çocuklarına ve özellikle kız çocuklarına yüklenen rollerin baskısı nedeniyle bireyin kendini ifade etmesine imkan verilmemektedir. Bu baskı ile büyüyen bireyler, bu durumu kendi aile yaşamlarına da yansıtabilir. Ailede özellikle erkeğin baskıcı ve esnek olmayan davranışlar sergilemesine neden olabilir (Çamur Duyan, 2000). Sonuçta bu durum aile işlevlerine olumsuz olarak yansiyabilir.

3.3.Evli Kadın ve Erkeklerin Kendi Ailelerinde Var Olan, Kök Ailelerinde Olan ve İdeal Olarak Gördükleri Toplumsal Cinsiyet Rollerine İle ADÖ Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili hazırlanan ankette toplamda 22 soru bulunmaktadır. Bu rolleri aile içinde kimlerin yaptıklarıyla ilgili olarak "erkek", "kadın" ve "her ikisi" seçenekleri bulunmaktadır. Araştırmaya katılan evli kadın ve erkekler, bu seçeneklerden yalnızca bir tanesini işaretlemişlerdir. Tek tek üstlenilen roller geleneksel roller olarak düşünüldüğünden, bu seçeneklerden "erkek" ve "kadın" seçeneğini işaretleyenlere 1 puan verilmiştir. "Her ikisi" seçeneğini işaretleyenlere ise 2 puan verilmiştir. Her ikisi seçeneğini işaretleyenlere 2 puan verilmesinin nedeni, toplumsal cinsiyet rollerinin paylaşımında "her ikisi" seçeneğini işaretleyenlerin daha olumlu bir durum olarak görülmesidir. Çünkü "her ikisi" seçeneği bu rollerin aile içinde ortak bir şekilde yapıldığının bir göstergesi olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla "her ikisi" seçeneğini işaretleyenler toplamda 44 puan ve yalnızca "kadın" veya yalnızca "erkek" seçeneğini işaretleyenler toplamda 22 puan almışlardır. Dolayısıyla olumlu bulunan rollerin toplam puanı 44 puan olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda katılımcılardan şu andaki durumlarını, kendi kök

ailelerinde yaşanan durumu ve ideal olarak gördükleri durumu düşünerek sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Her üç durum için toplam puanlar elde edilmiştir.

Çizelge 3: Kök Ailede Olan Toplumsal Cinsiyet Rollerile ADÖ Arasındaki İlişki

Toplumsal cinsiyet rolleri	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	r	p
PRÇ	371	1,73	0,56	-0,073	p>0,05
İLET	371	1,66	0,50	-0,084	p>0,05
ROL	371	1,90	0,38	-0,048	p>0,05
DTV	371	1,61	0,54	-0,103	p<0,05
GiG	371	2,21	0,31	0,075	p>0,05
DK	371	2,02	0,33	-0,047	p>0,05
GF	371	1,55	0,49	-0,085	p>0,05
Toplumsal cinsiyet rolleri	371	34,52	4,07	1	

Evli kadın ve erkeklerin kök ailelerinde olan toplumsal cinsiyet rolleri ile ADÖ puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında, kök ailelerinde olan durum ile problem çözme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar puanları arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı; ancak duygusal tepki verebilme arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Bu durumda, evli kadın ve erkeklerin kök ailelerinde roller konusundaki paylaşımın arttıkça eşlerin duygusal tepki verebilme açısından sağlıklı eğilimlerinin arttığı söylenebilir. Toplumsal cinsiyet bakış açısına göre erkeklerin duygularını açık bir şekilde ifade etmelerinin, toplum tarafından hoş karşılanmadığı düşünüldüğünde, hem erkeklerin hem de kadınların duygusal tepki verebilme konusunda sıkıntı yaşayabilecekleri düşünülebilir.

Çizelge 4: Evli Kadın ve Erkeklerin Kendi Ailelerinde Var Olan Toplumsal Cinsiyet Rollerile ADÖ Arasındaki İlişki

Toplumsal Cinsiyet Roller	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	r	p
PRÇ	371	1,73	0,56	-0,250	p<0,05
İLET	371	1,66	0,50	-0,286	p<0,05
ROL	371	1,90	0,38	-0,345	p<0,05
DTV	371	1,61	0,54	-0,379	p<0,05
GiG	371	2,21	0,31	-0,177	p<0,05
DK	371	2,02	0,33	-0,248	p<0,05
GF	371	1,55	0,49	-0,389	p<0,05
Toplumsal cinsiyet rolleri	371	29,79	4,91	1	

Evli kadın ve erkeklerin kendi ailelerinde var olan toplumsal cinsiyet rolleri ile ADÖ puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında, kendi ailelerinde var olan durum ile problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar puanları arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda evli kadın ve erkeklerin kendi ailelerinde var olan toplumsal cinsiyet rolleri ile ADÖ puanları arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu ve toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili puanlar arttıkça tüm alt ölçeklerdeki puanların düştüğü görülmektedir. Yani toplumsal cinsiyet puanları arttığında aile işlevlerindeki sağlıklı durumunun da arttığı görülmektedir.

Bu çerçevede aile içinde rol paylaşımının olmasının, eşlerin sorunlarını birlikte konuşarak çözdükleri, aile içinde etkili ve açık bir iletişimin sağlandığı, aile içindeki rollerde iş bölümünün olduğu, aile üyelerinin birbirlerine gereken ilgi, bakım ve sevgiyi verebildikleri ve davranış kontrolü sağladıkları sonucunu doğurduğu söylenebilir.

Toplum yapısındaki değişiklikler, kadının ve erkeğin eğitim seviyesinin yükselmesi, kadının gelir getiren bir işte çalışması ve bireylerin en uzun yaşadıkları yerin il olmasından kaynaklı olarak il değerlerini daha çok benimsemiş olmaları toplumsal cinsiyet bakış açıları konusunda kök ailelerinden biraz daha farklılaşmalarına neden olabileceği düşünülebilir. Bu durumda rol paylaşımı konusunda daha esnek olan ve toplumsal cinsiyet konularına daha geniş bir pencereden bakabilen ailelerde problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar açısından daha fazla sağlıklı eğiliminin görüldüğü söylenebilir.

Daha önce de belirtildiği gibi, toplum yapısındaki değişiklikler, sosyal, ekonomik ve kişilerarası faktörler aile içinde de birtakım değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bu yeni düzen aile içindeki rollerin hem erkek hem de kadın tarafından paylaşılması durumunu ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla aile içinde rol paylaşımının olması aileye de olumlu şekilde yansımaktadır (James ve Wilson, 2002).

İmamoğlu (1993), evli kadın ve erkeklerin evliliklerinde eşitlik, iletişim, paylaşım ve katılım gibi unsurları gerçekleştirebildikleri oranda daha mutlu olacaklarını ifade etmiştir. Dolayısıyla eşler arasındaki rol paylaşımının aile işlevlerine olumlu olarak yansıtacağı düşünülebilir.

Çizelge 5: İdeal Olarak Görülen Toplumsal Cinsiyet Rollerine İle ADÖ Arasındaki İlişki

Toplumsal Cinsiyet Rollerine	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	r	p
PRÇ	371	1,73	0,56	0,034	p>0,05
İLET	371	1,66	0,50	-0,081	p>0,05
ROL	371	1,90	0,38	-0,045	p>0,05
DTV	371	1,61	0,54	-0,225	p<0,05
GİG	371	2,21	0,31	-0,226	p<0,05
DK	371	2,02	0,33	-0,091	p>0,05
GF	371	1,55	0,49	-0,142	p<0,05
İdeal Olarak Görülen Toplumsal Cinsiyet Rollerine	371	37,82	0,81		

Evli kadın ve erkeklerin ideal olarak gördükleri toplumsal cinsiyet rolleri ile ADÖ puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında, ideal olarak gördükleri durum ile problem çözme, iletişim, roller ve davranış kontrolü puanları arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamsız olduğu görülmektedir. Duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonlar puanları arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda evli kadın ve erkeklerin ideal olarak gördükleri toplumsal cinsiyet rolleri ile ADÖ puanları arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu ve toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili puanlar arttıkça duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonlar alt ölçeklerindeki puanların düştüğü görülmektedir. Yani ideal olarak gördükleri toplumsal cinsiyet puanları arttığında, aile işlevlerindeki sağlamlık durumunun da arttığı görülmektedir.

Evli kadın ve erkeklerin ideal olarak düşündükleri rollerin kendi ailelerinde gerçekleşiyor olması, aile işlevlerinin daha sağlıklı olmasını sağlayabilir.

Lu (2000)'ya göre toplumsal cinsiyet rollerinin en baskın olduğu alanlar, ev içi işlerde ve tamirat gibi işlerde kendisini göstermektedir. Erkeklerin idealinde bu rollerin ortak yapılmaması, bunun aksine kadınların idealinde de bu rollerin ortaklaşa yapılması durumu söz konusu olduğunda aile işlevlerinde sağlamsızlık durumu ortaya çıkabilir.

3.4.Evli Kadın Ve Erkeklerin Aile Değerlendirme Ölçeğini (ADÖ) Etkileyen, Kendi Ailelerinde Var Olan ve Kök Ailelerinde Olan Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Çatışma Durumu İle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Evli kadın ve erkeklerin kendi ailelerinde var olan ve kök ailelerinde olan toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili çatışma ile ADÖ puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında, çatışma durumu ile problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar puanları arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda evli kadın ve erkeklerin kök aileleriyle kendi ailelerinde var olan rollere ilişkin puanlar arasında belirgin bir ilişki gözlenmemektedir. Buna rağmen fark (çatışma) puanının artması evli kadın ve erkeklerin şu anki ailelerinde toplumsal cinsiyet rollerinin daha olumlu olduğunu düşündürülebilir.

Çizelge 6: Evli Kadın Ve Erkeklerin Kendi Ailelerinde Var Olan ve Kök Ailelerinde Olan Toplumsal Cinsiyet Rollerindeki Çatışma İle ADÖ Arasındaki İlişki

Toplumsal Cinsiyet Rollerine	Sayı	Ortalama	Standart sapma	r	p
PRÇ	371	1,7309	0,56472	-0,119	p>0,05
İLET	371	1,6688	0,50966	-0,135	p>0,05
ROL	371	1,9054	0,38640	-0,209	p>0,05
DTV	371	1,6110	0,54363	-0,185	p>0,05
GİG	371	2,2137	0,31985	-0,195	p>0,05
DK	371	2,0288	0,33219	-0,139	p>0,05
GF	371	1,5523	0,49176	-0,209	p>0,05
Çatışma Durumu	371	4,7332	5,59067	1	

Buradan yola çıkarak, ailelerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin çatışma yaşama durumlarının, aile işlevlerini etkileyecek boyutta olmadığı düşünülebilir. Bu çalışmanın bulgularına bakıldığında, araştırmaya katılan evli kadın ve erkeklerin kök ailelerinden olumlu yönde farklılaştıkları söylenebilir. Nitekim Eken'in 2005 yılında kadın subaylarla yaptığı çalışma da araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Eken'in

yaptığı çalışmada kadın subayların kendi ailelerinin kök ailelerinden olumlu yönde farklılık gösterdiği, dolayısıyla da var olan aile üzerinde kök ailenin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin etkilerinin fazla görülmediği belirlenmiştir (s. 121).

Çalışmanın Çankaya İlçesi'nde yapılmış olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu ilçe halkının zaman içinde aile yapısı, toplumsal cinsiyet bakış açısı, eğitim ve gelir düzeyi bakımından çok belirgin değişimlere uğramadığı ve buranın nispeten dengeli dağılım gösteren bir bölge olmasının da bu bulgu üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 7: Evli Kadın Ve Erkeklerin Kendi Ailelerinde Var Olan ve İdeal Olarak Gördükleri Toplumsal Cinsiyet Rollerindeki Çatışmanın ADÖ Arasındaki İlişki

Toplumsal Cinsiyet Roller	Sayı	Ortalama	Standart sapma	r	p
PRÇ	371	1,7309	0,56472	-0,244	p<0,05
İLET	371	1,6688	0,50966	-0,159	p<0,05
ROL	371	1,9054	0,38640	-0,245	p<0,05
DTV	371	1,6110	0,54363	-0,095	p>0,05
GİG	371	2,2137	0,31985	-0,076	p>0,05
DK	371	2,0288	0,33219	-0,118	p<0,05
GF	371	1,5523	0,49176	-0,185	p<0,05
Çatışma Durumu	371	-3,2938	4,86048	1	

Evli kadın ve erkeklerin kendi ailelerinde var olan ve ideal olarak gördükleri toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili çatışma ile ADÖ puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında, çatışma durumu ile duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme puanları arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmekle birlikte; problem çözme, iletişim, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar puanları arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Çatışma puanlarındaki (-) artış, evli kadın ve erkeklerin ideal olarak düşündükleri rollerle kendi ailelerinde var olan roller arasındaki farklılığın artışı göstermektedir. Bu bağlamda çatışma (farklılık) puanlarının düşmesi olumsuz bir durum olarak görülmektedir. Dolayısıyla çatışma puanları artarken ADÖ'nün yükselmesi sağlıksızlık eğilimini artırmaktadır. Bu durum ailelerin kendi ailelerinde problem çözme, iletişim, roller, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlarda sağlıksızlık eğiliminin arttığını göstermektedir.

Bu çerçevede düşünüldüğünde evli kadın ve erkeklerin kendi ailelerinde var olan toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin durumun bireyleri tatmin etmediği, dolayısıyla da problem çözmede, iletişimde, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlarda bireylerin sorunlar yaşayabileceği ihtimalini düşündürmektedir.

Toplum yapısının değişmesi kadın ve erkeklerin rollerinin de farklılaşmasına neden olmaktadır. Özellikle her iki eşin de çalıştığı ve kadınların eskiye göre kendilerini daha bağımsız ve güvende hissettikleri düşünüldüğünde, toplumsal cinsiyet bakış açısında da kırılmaların görülmesi olasıdır. Bu durum aile içinde özellikle kadın açısından olumlu bir durum olarak düşünülebilir. Ancak erkekler açısından bakıldığında hoş karşılanmayabilir. Bu durumun ise erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerini kadınlara göre daha fazla içselleştirmiş olabileceğinden kaynaklandığı düşünülebilir. Bu durumda bireyler aslında istemedikleri bir şeyi yapmak durumunda kalabilirler. Bu durumların dışında ailede her türlü işin paylaşılması gerektiğini düşünen bir birey, eşi kendisinden farklı düşündüğü için ideal olarak gördüğü rollerin dışında birtakım roller üstlenebilir. Böyle olduğunda olumsuz yönde bir çatışma eğilimi ortaya çıkabilir. Dolayısıyla aile işlevleri de bu durumdan olumsuz etkilenir. Ancak eğer eşler arasında sevgi ve saygı gibi değerler devam ediyorsa eşlerin, çatışma durumunun üstesinden gelebileceği düşünülebilir. Jackson ve Schuler (1985)'e göre de kişinin üstlenmiş olduğu birden fazla rolle ilgili olarak, iki veya daha fazla baskı unsurunun eş zamanlı olarak ortaya çıkması ve kişinin bu rollerden biri ile uyum içinde olması diğer rol ile uyum içinde olmasını zorlaştırmaktadır.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmaya katılan evli kadın ve erkeklerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgulara genel olarak bakıldığında, cinsiyet dağılımlarında, yarısından fazlasının (%54,2) kadın olduğu görülmektedir. Bu bulgu toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili belli konularda kadınların biraz daha fazla sıkıntı yaşadıklarını ve kendilerini rahatlatmak istediklerinin bir sonucu olarak düşünülebilir. Araştırmada gönüllülüğün esas alındığı düşünüldüğünde böyle bir sonucun beklenmesi olasıdır. Toplumsal cinsiyet rolleri ve bakış açısının aileyi nasıl etkileyebileceğine dair araştırmaların yapılması, çeşitli seminerler ve panellerin düzenlenmesi ve bu sayede kadınların ve erkeklerin kendilerini ifade etmelerine olanak sağlanması, kadınların ve erkeklerin bir arada olması sağlanarak bu konuların konuşulmasının, toplumsal cinsiyet bakış açısına farklı pencereler açacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamındaki evli kadın ve erkeklerin %74,7' sinin 31-40 yaş arasında olduğu görülmektedir. Araştırmanın örneklemini 6-12 yaş arasında çocuğu olan kadın ve erkeklerin oluşturduğu düşünüldüğünde, katılımcıların ne çok erken ne de çok genç yaşta çocuk sahibi oldukları söylenebilir.

Evli kadın ve erkeklerin doğum yerlerine bakıldığında, %58,5' inin illerde doğmuş olduğu görülmektedir. Bu durum katılımcıların kök ailelerinin de çoğunluğunun ilde yaşadıkları veya yaşamış oldukları sonucunu düşündürmektedir. Bu bağlamda kök ailelerin köy veya ilçe değerlerinden ziyade, il değerlerini benimsemiş oldukları ve toplumsal cinsiyet rollerinde biraz daha esnek oldukları sonucuna ulaşılabilir. Dolayısıyla katılımcıların toplumsal cinsiyet bakış açısının daha esnek olduğu ailelerde yaşamış oldukları düşünülebilir.

Araştırmaya katılan evli kadın ve erkeklerin aile özelliklerine ilişkin bulgulara genel olarak bakıldığında, aylık toplam gelirlerinin %30,5 ile 2001-3000 TL arasında olduğu görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların orta sosyo-ekonomik düzeyde buldukları söylenebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin eğitim düzeylerine bakıldığında, %44,7 sinin (%42,3 kadın- %47,6 erkek) üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Kadınların ve erkeklerin eğitim düzeylerine bakıldığında, üniversite mezunu olan erkek ve kadın oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Evli kadın ve erkeklerin Aile Değerlendirme Ölçeğinden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde, problem çözme alt ölçeğinde bireylerin %63,3'ünün sağlıklılık, %36,7'sinin ise sağlıksızlık eğilimi gösterdiği görülmektedir. İletişim alt ölçeğinde bireylerin %75,5'inin sağlıklılık, %24,5'inin sağlıksızlık eğilimi; roller alt ölçeğinde %60,1'inin sağlıklılık, %39,9'unun sağlıksızlık; duygusal tepki verebilme alt ölçeğinde %74,9'unun sağlıklılık, %25,1'inin sağlıksızlık; gereken ilgiyi gösterme alt ölçeğinde %17,5'inin sağlıklılık, %82,5'inin sağlıksızlık; davranış kontrolü alt ölçeğinde %39,9'unun sağlıklılık, %60,1'inin sağlıksızlık ve genel fonksiyonlar alt ölçeğinde %81,1'inin sağlıklılık, %18,9'unun sağlıksızlık eğilimi gösterdiği görülmektedir. Yani evli kadın ve erkeklerin en çok sağlıksızlık eğilimi gösterdikleri durumlar, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolüdür. Türk toplumunun, erkekleri "güçlü, sert" bireyler olarak kalıplaştırması ve erkeklerin duygularını belli etmelerini hoş bir durum olarak görmemesi, erkeklerin hissettikleri ilgi ve sevgiyi açık bir şekilde eşlerine yansıtamamalarına neden olabileceği düşünülebilir. Benzer şekilde Türk toplumunda kadınların gösterdikleri sevgi ve ilgi de bazı durumlarda toplum tarafından aşırılık olarak görülmektedir.

Evli kadın ve erkeklerin kök ailelerinde olan toplumsal cinsiyet rolleri ile aile işlevleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, toplumsal cinsiyet puanlarının arttıkça duygusal tepki verebilme işlevindeki sağlıklılık eğiliminin arttığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet bakış açısına göre erkeklerin, duygularını açık bir şekilde ifade etmeleri, toplumun erkeklere yüklediği değerlere ters düştüğü; benzer şekilde kadınların da duygularını açık bir şekilde ifade etmelerinin toplum tarafından "aşırılık" olarak değerlendirildiği düşünüldüğünde, hem erkeklerin hem de kadınların duygusal tepki verebilme konusunda sıkıntı yaşayabilecekleri söylenebilir. Bu durumda aile içinde eşler, kırgınlık, kırıcılık, korku, neşe, mutluluk ve yaşadıkları diğer duygulanımları birbirlerine yansıtamazlar. Bu da eşler arasında kapalı bir iletişim yaşanmasına sebep olabilir ve ailede yaşanan sorunların açık bir şekilde ifade edilmesinin önüne geçebilir. Bu durumda aile, sorunlar karşısında etkili çözüm önerileri geliştiremeyebilir. Neticede aile hayatı olumsuz yönde ilerleyebilir.

Evli kadın ve erkeklerin kendi ailelerinde yerine getirdikleri toplumsal cinsiyet rolleri ile aile işlevleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, toplumsal cinsiyet puanlarının arttıkça problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar puanlarının düştüğü, yani ailenin sağlıklılık eğilimi gösterdiği görülmektedir. Toplum yapısındaki değişiklikler, kadının ve erkeğin eğitim seviyelerinin yükselmesi, kadının gelir getiren bir işte çalışması ve bireylerin en uzun yaşadıkları yerin il olmasından kaynaklı olarak il değerlerini daha çok benimsemiş olmaları, toplumsal cinsiyet bakış açıları konusunda kök ailelerinden farklılaşmalarına neden olabileceği düşünülebilir. Bu durumda evli kadın ve erkeklerin rol paylaşımı konusunda daha esnek ve toplumsal cinsiyet konularına daha geniş bir pencereden baktıkları söylenebilir. Dolayısıyla bu şekilde düşünen ailelerin aralarında açık iletişimin bulunduğu, roller konusunda daha paylaşımcı oldukları, yaşadıkları ve hissettikleri duyguları açık bir şekilde birbirleriyle paylaşabildikleri, birbirlerine gereken ilgi, sevgi ve bakımı verebildikleri, tüm bunlardan dolayı bir sorun yaşadıklarında bu sorunu açık bir şekilde konuşup soruna dair çözüm önerileri geliştirebildikleri sonucuna ulaşılabilir.

Evli kadın ve erkeklerin ideal olarak gördükleri toplumsal cinsiyet rolleri ile aile işlevleri arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, ideal rollerdeki puanlarının artmasının ailelerin duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel fonksiyonlar işlevlerindeki sağlıklılık eğilimini de artırdığı görülmektedir. Evli kadın ve erkeklerin, olmasını düşündükleri rollerin büyük ölçüde kendi ailelerinde de var olması, aile işlevlerinin daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Toplum yapısının değişiklikler göstermesi, kadın erkek

rollerinin de farklılaşmasına neden olmaktadır. Özellikle her iki eşin de çalıştığı ve kadınların kendilerini eskiye göre daha bağımsız ve güvenli hissettikleri düşünüldüğünde, toplumsal cinsiyet bakış açısında da kırılmaların görülmesi olası olarak nitelendirilebilir.

Evli kadın ve erkeklerin kendi ailelerinde var olan ve kök ailelerinde olan toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili çatışma ile aile işlevleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, evli kadın ve erkeklerin kök ailelerinin etkisinde çok fazla kalmadıklarını düşünülebilir. Nitekim bireylerin birçoğunun üniversite öğrenimi görmek için büyük şehirlere göç ettikleri veya sosyo-kültürel ortamlara büyük ölçüde katıldıkları için toplumsal cinsiyet bakış açılarının esneklediği, birtakım toplumsal cinsiyet konularına daha geniş bir pencereden bakabildikleri ve bu konular üzerinde eleştirel bir şekilde düşünebildikleri, toplum baskısını üzerlerinde daha az hissettikleri ve her iki eşinde çalıştığı düşünüldüğünde, bu bireylerin kök ailelerinden farklılaştığı sonucu çıkarılabilir.

Evli kadın ve erkeklerin kendi ailelerinde var olan ve ideal olarak gördükleri toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili yaşadıkları çatışma durumu ile problem çözme, iletişim, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar açısından anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Çatışma puanının negatif yönde artış göstermesi bireylerin ideal olarak gördükleri rollerle kendi ailelerinde var olan toplumsal cinsiyet rolleri arasında olumsuz yönde bir çatışmanın var olduğunu göstermektedir.

günümüzde modernleşmeyle birlikte kadın ve erkek rollerinde birtakım değişimlerin de yaşandığı görülmektedir. Bu durum özellikle kadınların eşlerinden beklentilerinin artmasını da beraberinde getirmektedir. Özellikle çalışan kadınlar roller konusunda eşlerinin desteğine daha çok ihtiyaç duymaktadır. Bu durumda eğer roller konusunda bir paylaşım söz konusuysa, kadın açısından bir çatışma durumunun yaşanması söz konusu olmamaktadır. Erkek açısından düşünüldüğünde, toplum cinsiyet bakış açısına sahip erkeklerin birtakım rolleri eşleri ile birlikte yapmak durumunda olması erkekte bir memnuniyetsizlik ve çatışma durumu meydana getirebilir. Özellikle ailede birtakım kararların ortak alınması ve bazı konularda kadının erkekte daha baskın olması, toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip olan erkeğin idealindeki durumla çelişebilir. Bu durum ise eşlerin birlikte hareket etmelerini engelleyebilir ve eşler arasındaki ilişkilere zarar verebilir. Bu çerçevede düşünüldüğünde, aile hayatında rol paylaşımının önemi ile ilgili birtakım bilgilendirici kitap, dergi ve broşürlerin hazırlanması da sağlanmalıdır. Aileye yönelik hizmet sağlayan kurum ve kuruluşların sayılarının artırılması, yeterli düzeyde tanıtımlarının yapılması ve daha ulaşılabilir olması sağlanmalıdır. Bu çerçevede medyanın ve üniversitelerin de desteği sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- ALLE-CORLISS, L. ve ALLE-CORLISS, R. (1999). *Advanced Practice in Human Service Agencies-Issues, Trends and Treatment Perspectives*, USA: Wadsworth Publishing.
- BALTAŞ, A. ve BALTAŞ, Z. (2000). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- BULUT, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı (ADÖ)*, Ankara: Özgüzel Matbaası.
- BULUT, I. (1993). *Ruh Hastalıklarının Aile İşlevlerine Etkisi*, Ankara.
- CONNELL, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*, C. Soydemir (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- ÇAMUR DUYAN, G. (2000). *Aile İşlevleri ile Ailenin Sosyal, Demografik Ve Ekonomik Nitelikleri ve Yaşam Döngüsü Arasındaki İlişkiler*, Hacettepe Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- DÖKMEN, Z. (2010). *Toplumsal Cinsiyet- Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- EKEN, H. (2005). *Toplumsal Cinsiyet Olgusu Temelinde Mesleğe İlişkin Rol ile Aile İçi Rol Etkileşimi: Türk Silahlı Kuvvetlerindeki Kadın Subaylar*, Hacettepe Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- ERDOĞAN, İ. (1994). *İşletmelerde Davranış*, İstanbul: Beta Basım Dağıtım.
- ERSOY, E. (2009). "Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (2), 209-230.
- GEÇTAN, E. (1982). *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*, Ankara: Maya Matbaacılık.
- İMAMOĞLU, O. (1993). "Değişen dünyada aile içi roller", *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1, 58-68.
- İşmen, E. (2004). "Duygusal Zeka ve Aile İşlevleri Arasındaki İlişki" *İ Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 56-75.
- JACKSON, S. E. ve SCHULER, R. S. (1985). "A meta analysis and conceptual critique of research on role ambiguity and role conflict in work setting", *Behavior and Human Decision Process*, 36, 16-78.
- JAMES, A. L. ve WILSON, K. (2002). *Couples, Conflict and Change*, New York: Tavistock Publications.
- LU, L. (2000). "Gender and conjugal differences in happiness", *The Journal of Social Psychology*, 140 (1), 132-141.
- MARSHALL, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, O. Akınbay ve D. Kömürcü (Çev.), Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- OAKLEY, A. (2015). *Sex, Gender and Society*, England: Ashgate Publishing.
- PAYNE, M. (2014). *Modern Social Work Theory* (3rd ed.), New York: Palgrave Macmillan.
- RONNAU, J. ve POERTNER, J. (1993). "Identification and use of strengths: a family system approach", *Children Today*, 22 (2), 20-33.
- SAYIN, U. (2007). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynler ile Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin 7-15 Yaş Arası Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yaklaşım ve Görüşlerinin İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- STUCKERT, R. P. (1973). "Role Perception and Marital Satisfaction: A Configurational Approach", *Marriage and Family Living*, 25(4), 415-419.
- SUĞUR, S. DEMİRAY, E., EŞKİNAT, R., ve AĞAOĞLU, E. (2006). *Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Yaşamda Kadın*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- YILDIZ, A. (2011). "Evlilikte Yaşanan Sorunlar ve Başa Çıkma Yolları", *Evlilik Okulu*, H. Yavuzer (Ed.). İstanbul: Remzi Kitabevi.